

Анотація

Назва дисципліни / освітнього компонента	Теорія і практика сучасної лексикографії
Освітня програма	014 Середня освіта
Компонент освітньої програми	Вибірковий
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3 кредити/ 90 годин
Вид підсумкового контролю з	залік
Мова викладання	Українська
Викладач	<i>Вокальчук Галина Миколаївна</i> , доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови ім. проф. К. Ф. Шульжука РДГУ
CV викладача на сайті кафедри	https://www.rshu.edu.ua/kafedry-if/kafedra-umipkfsh/sklad-kafedri-umipkfsh/121-personalii/613-vokalchuk-halyna-mykolaivna
E-mail викладача	vokal_neo@ukr.net

Мета викладання навчальної дисципліни «Теорія і практика сучасної лексикографії» – поглибити й систематизувати знання магістрантів про історію та особливості розвитку вітчизняного словництва, ознайомити з новітніми актуальними напрямками й завданнями української лексикографічної науки, що має виразний інтердисциплінарний характер, удосконалити практичні навички укладання й редагування наукових текстів лексикографічного типу, реалізовувати оригінальні словникові проекти, застосовуючи методологію сучасної лексикографії.

Основні завдання курсу «Теорія і практика сучасної лексикографії»:

- сформувати у магістрантів наукові погляди на лексикографію як самостійну мовознавчу науку інтердисциплінарного характеру, що має важливе соціо- й лінгвокультурне значення;
- ознайомити магістрантів з історією розвитку українського словництва (яке особливо активно розвивається впродовж останніх трьох десятиріч), внеском видатних письменників (насамперед Т. Г. Шевченка) у збагачення словникового складу української мови;
- поглибити теоретичні знання магістрантів про типологію словників та особливості укладання різножанрової словникової продукції;
- ознайомити магістрантів із базовими принципами лексикографічної параметризації та спеціальними методами і прийомами аналізу словників, що описують сферу мови і мовлення;
- згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки магістрів зорієнтувати випускників на реалізацію оригінальних науково-дослідницьких (лексикографічних) проектів у царині української неології та неографії, а саме: а) сформувати у магістрантів практичні вміння й навички дослідження

та систематизації неологічних матеріалів; б) навчити укладати, редагувати, готувати до друку персональні словники неологічної лексики українських поетів ХХ–ХХІ ст., що передбачено планами науково-дослідницької роботи неографічної лабораторії «NEOLEX-Рівне»;

- продовжувати розвивати аналітичне мислення магістрантів, уміння й навички переконливо аргументувати власні погляди на досліджувані лінгвістичні проблеми, мовні явища і факти.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Українське словництво: від давнини до сучасності

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни. Предмет і завдання вивчення курсу «Теорія і практика сучасної лексикографії». Лексикографія як самостійна лінгвістична наука й інтердисциплінарна галузь мовознавства. Зв'язок лексикографії з мовознавчими та іншими гуманітарними й природничими дисциплінами. Теоретична і практична лексикографія. Місце дисципліни в системі підготовки філолога.

Тема 2. Історія української лексикографії

Періодизація української лексикографії. Перші словники періоду Київської Русі (Х – середина ХІІІ століття).

Українська лексикографія кінця ХVІ – другої половини ХVІІІ століття. Словники Лаврентія Зизанія, Памва Беринди, Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського; латино-церковнослов'янський словник «*Dictionarium latino-slavonum*» (1724) І. Максимовича.

Розвиток української лексикографії в кінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.: словник «Собрание Малороссійскихъ словъ, содержащихся въ «Энеидѣ» (1798 р.), доданий до видання Енеїди І. Котляревського; «Словарь малороссійской старины» (1808) В. Ломиковського; «Краткий малороссійский словарь» при «Грамматике малороссійского наречия» О. Павловського (1818); словник української мови П. Білецького-Носенка; словники І. Вагилевича, Л. Боровиковського, М. Максимовича; українсько-російський «Словарь малорусскаго нарѣчія» (1855) О. Афанасьєва-Чужбинського; «Словарь малороссійскихъ идиомовъ» (1861) М. Закревського; «Малоруско-німецкий словарь» Є. Желехівського і С. Недільського; «Знадоби до словаря южнорусского» (1877) І. Верхратського; «Словарь російсько-український» в чотирьох томах (1893–1898) М. Уманця та А. Спілки; «Русско-малороссійский словарь» (1897–1899) Є. Тимченка.

Тема 3. Словник як об'єкт наукового дослідження

Основні поняття лексикографії. Мікроструктура, медіа- та макроструктура словника. Принципи лексикографування мовних одиниць. Типологія словників. Словники й енциклопедії. Класифікації словників. Словники, що описують сферу мови. Характеристика різнотипних словників української мови. Синхронічні і діахронічні словники. Історичні й етимологічні словники. Основні типи словників української мови і параметри їх класифікацій. Будова словникової статті у словниках різних типів і жанрів.

Тема 4. Словник як необхідне джерело інформації для сучасного науковця.

Синхронічні словники: одномовні й перекладні, лексичні й інші словники; повні й вибіркові. Словники в мережі Інтернет. Специфіка роботи дослідника зі словниками. Комп'ютерна лексикографія. Електронні словники як аналоги «паперових» версій.

Змістовий модуль 2

Словники, що описують сферу мовлення

Тема 1. Словники, що описують сферу мовлення. Словники жаргонної лексики,

арго. Діалектологічні словники. Словники метафор, епітетів, порівнянь, перифраз. Словники труднощів української мови. Словники крилатих висловів, рим тощо.

Тема 2. Українська письменницька лексикографія: здобутки, перспективи, актуальні напрями розвитку. Словники мови письменників. Конкорданси. Специфіка словникового представлення авторського вокабуляру. Шевченківська лексикографія як окрема царина вітчизняного словництва.

Тема 3. Українська індивідуально-авторська неографія: здобутки і перспективи. Зведені й персональні словники неолексем. Словники неологічної лексики Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Ю. Федьковича, П. Грабовського та інших класиків української літератури. Характеристика й аналіз словників лексикографічних серій «Українська індивідуально-авторська неографія» (Рівне – Острог, випуски 1–9, 2007–2017 рр., 2023 р.; відп. ред. проф. Г.М. Вокальчук), «Лексико-словотвірні інновації» (Харків; укл. – проф. А. Нелюба; вип. 2004–2010 рр.).

Тема 4. Лексикографування неологічної лексики українських письменників (за матеріалами електронного ресурсу (понад 20000 одиниць) неографічних лабораторій Рівненщини – «NEOLEX-Рівне» Рівненського державного гуманітарного університету та «Острозький неограф» Національного університету «Острозька академія»). Планування, організація та здійснення індивідуальних та групових оригінальних неографічних проєктів з урахуванням актуальних завдань сучасної індивідуально-авторської неографії.

“СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ (неологія доби російської агресії 2014-2024 рр.)” – черговий проєкт неографічної лабораторії «NEOLEX-Рівне». Особливості й основні труднощі лексикографічного опису неологічної лексики. Етапи роботи укладача над неологічним словником.